

БИЉАНА МАРИЋ, ЈЕЛЕНА ГИНИЋ, ЛУКА МЕДЕНИЦА (УР.),
РУСКИ ЈЕЗИК У СРБИЈИ И РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ДАНАС:

Зборник радова поводом 75 година Славистичког друштва Србије.
 Београд: Славистичко друштво Србије, 2023, 416.

Обележавање значајних датума у раду Катедре за руски језик и књижевност и Славистичког друштва Србије организовањем научних скупова и издавањем публикација вишеструко је значајно. Тиме се добија пресек стања одређеног периода, стиче важан оријентир и подстрек за будући рад, а научне и стручне публикације представљају релевантан извор информација за будуће генерације и њихова истраживања. Поводом 120 година од оснивања Катедре за руски језик и 50 година Славистичког друштва почетком јуна 1998. одржан је међународни научни симпозијум, а затим и објављен зборник радова *Изучавање словенских језика, књижевности и култура у инословенској средини*. Друга књига *Славистике* (1998) посвећена је јубилеју Славистичког друштва и садржи реферате са Скупа слависта *Српска славистика друге половине 20. века*. Десет година касније обележавање јубилеја Катедре и Друштва такође су пратила два научна скупа – Скуп слависта Србије са темом *Српска славистичка баштина у словенском контексту* и међународни симпозијум *Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страних*. Зборник радова са симпозијума објављен је исте 2008. године, док су радови са Скупа слависта објављени у *Славистици*, књига 12. За проучавање новије историје српске славистике значајна је књига објављена 2007. године под уредништвом Б. Станковића *Сто година славистике у Србији (1877–1977): Зборник реферата издат 30 година касније*. Монографија професора Богољуба Станковића *60 година Славистичког друштва Србије* (2008) употпунила је многобројним архивским, мемоаристичким и другим релевантним подацима историјат Друштва и његове најважније делатности – научног изучавања и учења руског и других словенских језика, књижевности и култура.

Ова традиција настављена је објављивањем зборника *Руски језик у Србији и Републици Српској данас: зборник радова поводом 75 година Славистичког друштва Србије*, захваљујући у првом реду посвећеном раду његових уредника, проф. др Биљане Марић, проф. др Јелене Гинић и доц. др Луке Меденице, запослених на Катедри за славистику Филолошког факултета у Београду. У обраћању читаоцима уредници наводе да Зборник садржи радове са округлог стола „Руски језик у Србији данас” одржаног у Руском дому у Београду у јануару 2022. године, као и радове са округлог стола „Руски је-

зик у образовном систему Републике Српске: стање и изазови”, који је одржан у Бањој Луци у октобру 2021. године. Рад о бањалучком округлом столу Галине-Марије Мићић укључен је у Зборник (стр. 253–265). Део прилога пристигао је накнадно по позиву за учешће у зборнику радова. И поред тога што се највећи број радова очекивано односи на стање у Србији, научна и стручна сарадња и свестрана помоћ београдског Филолошког факултета у оснивању и раду русистичких студија у Бањој Луци у великој мери оправдава објављивање заједничког зборника радова.

Зборник садржи научне и стручне радове подељене у пет тематских целина: Из историје изучавања руског језика, Руски језик у основним и средњим школама, Руски језик у високом школству Србије и Републике Српске, Руски језик у Руском дому и Руском центру, Из подружница Славистичког друштва Србије. Поред уводне речи у зборник је уврштено 26 радова, који ће, макар укратко, бити приказани у даљем тексту.

Разматрајући културно-просветне, политичке и друге прилике које су претходиле увођењу руског језика у образовни систем Србије у првој половини 19. века чини нам се примереним навести одломак из предговора првом броју *Сербске летописи* (данас *Летопис Матице српске*) од 1. маја 1824. године: „Све што се код Славенског народа од Адријатског до Леденог, и од Балтичког до Црног мора вообшче, а особито што се нас Сербља тиче и то у књижевном призренију, све је то предмет Сербске Летописи, а њен карактер нека овај буде: никог не увредити, но свима што више ползе принети”. Ове речи уредника нашег најстаријег књижевног часописа, који већ 200 година ствара и одражава културни идентитет српског народа, потврђују да је свест наше интелектуалне јавности о потреби познавања језика, књижевности и културе словенских народа била веома жива.

Прва тема зборника *Из историје изучавања руског језика* (стр. 15–94) садржи четири рада којима је обухваћен период од средине 19. века до завршетка Другог светског рата. Пети рад у овом делу односи се на историјат Славистичког друштва Србије и посвећен је његовом 75-годишњем јубилеју.

У раду Д. Дамљановић „Руски језик у школству Србије: историјска перспектива” (стр. 15–30) анализирају се културно-просветне прилике које су претходиле и допринеле увођењу руског језика у наше школе, као што је рад школа М. Суворова и Е. Козачинског у Сремским Карловцима, школовање наше омладине у руским духовним, војним и другим високим школама и др. Описује се увођење руског језика у поједине образовне установе – Богословију у Београду (1849), Учитељску школу и елитну Вишу женску школу (1877), Велику школу (1878), Војну академију (1880), гимназије (1902). Наводе се и укратко описују први учбеници – *Учитељ руског језика* А. Васиљевића (1862, 1871), *Учитељ руског језика* П. Протића (1904), *Учи-*

беник руског језика М. Московљевића (1939); хрестоматије: *Руска читанка* Ј. Павловића (1873), први универзитетски уџбеник *Руска читанка за Велику школу* П. Кулаковског (1879), три хрестоматије Н. Глушчевић (1891, 1894, 1905), *Примери књижевнога језика руског* Р. Кошутића (1910); граматике: *Руска граматика за српске школе* Ј. Илића (1883, 1893, 1903, 1908), *Практична руска граматика за средње школе* М. Анђелковића (1903, 1908, 1922), *Граматика руског језика. Облици* Р. Кошутића (1914). *Руска граматика за 7. и 8. разред реалних гимназија* С. М. Куљбакина (1929). На основу уџбеничке литературе анализира се заступљеност руских песника и писаца као и представе о Русији и руском народу у српским уџбеницима руског језика.

У раду „Настава руског језика у српској средини за време Другог светског рата” К. Кончаревић (стр. 31–42) анализира се статус руског језика у алтернативном школству организованом под окриљем антифашистичког покрета отпора у Србији у периоду од 1941. до 1944. године. Даје се широка слика општег образовања у ратним условима где су важно место заузимали курсеви руског језика, организовани на привремено ослобођеним територијама. Значајно место имали су културни програми којима је представљена совјетска филмска и позоришна уметност, руска песма, поезија, књижевност. Све то допринело је изграђивању позитивне слике према руском језику и култури.

У прилогу И. Антанасијевић „Кафедра славистике Белградског университета: к вопросу о возникновении” (стр. 43–65) пажљиво се разматрају постојећа истраживања насловљене теме, а затим се тема проширује и продубљује новим сазнањима кроз сагледавање политичких и међудржавних руско-српских односа. Посебну вредност представља цитирана обимна архивска грађа, њена веродостојност, јасноћа, изражајност, самодовољност. Радам је обухваћен период од Лицеја (1838–1863), Велике школе (1863–1905) и отварања Катедре за руски језик и књижевност (1878), отварање Универзитета у Београду (1905) до завршетка Другог светског рата. Детаљније у односу на досадашња истраживања описан је рад Словенског семинара и Катедре за источне и западне словенске језике и књижевности, посебно у међуратном и ратном периоду. Прати се целокупни рад почев од просторног смештаја, преко многобројних измена наставних програма, наставног кадра, научног рада, снабдевености научном литературом. Детаљно се описује и документује залагање српских слависта око прихватања и запошљавања руских филолога емиграната на Филозофском факултету у Београду као и на новоформираном Филозофском факултету у Скопљу. Овде се посебно ангажује А. Белић, тада председник Државне комисије за помоћ емигрантима, који је високо ценио научну делатност руских филолога С. Куљбакина, А. Погодина и других и сарађивао са њима и пре њиховог доласка у наше крајеве.

Рад Р. Радојчић „Преглед граматика руског језика у Србији од 1883. до 1931.” (стр. 67–80) садржи структурни, садржински и функционални опис граматика руског језика објављених у Србији у наведеном периоду. Анализирана је *Руска граматика за српске школе* Јеврема Илића (1883, 1893), граматике Милоша Анђелковића (1903, 1908, 1922), *Облици* Радована Кошутећа (1914), *Руска граматика за 7. и 8. разред реалних гимназија* С. Куљбакина (1929), *Руски књижевни језик* Димитрија Ђуровића (1931). Нека ми не буде узета за ситничавост исправка напомене 3 на стр. 72. где стоји: „О делатности Јеврема Илића детаљније пише К. Кончаревић (Кончаревић 2010: 77–89)”. Наиме, ауторка рада о Ј. Илићу је Д. Дамљановић, а рад је објављен на наведеним страницама монографије Д. Дамљановић, К. Кончаревић *Настава и методика наставе руског језика у Србији у 19. и 20. веку: прилози за историју*, Београд, 2010.

Посебну пажњу заслужује рад Б. Марић „Допринос Славистичког друштва Србије изучавању руског језика” (с. 81–94) сажетим прегледом рада Друштва, од његовог оснивања 1948. године до 75. рођендана. Хронолошки преглед развоја Друштва и његове делатности у ширењу словенских језика, књижевности и култура Б. Марић завршава речима: „У овом тренутку, нажалост, сведоци смо трагичних дешавања на истоку словенства. Рат који бесни с неизвесним исходом и трајањем неизоставно се већ одражава на однос према славистици у свету и Европи. СДС ове неприлике веома тешко доживљава и труди се да сачува трезвеност коју су наши претходници и заслужни преци показали током бурних историјских дешавања: након Октобарске револуције, после Резолуције ИБ”.

Као увод у тему *Руски језик у основним и средњим школама* (с. 95–192) послужиће сажет преглед дистрибуције страних језика у другој половини 20. века. Као што је познато учење страних језика и језичка политика у нашем школству традиционално се везује за стратегију вишејезичности. Најчешће се водила дискусија о већој или мањој заступљености француског, немачког, руског или енглеског језика и одступању од прокламоване равномерније заступљености. По завршетку Другог светског рата руски језик почиње да се уводи у основне школе, међутим, политички догађаји већ 1948. довели су до његовог укидања за новоуписане генерације ученика. У другој половини 50-их година, у време нормализације међудржавних односа, руски језик је био веома мало заступљен у нашим школама. О настави страних језика расправљало се на државном нивоу, те је 1960. године Савезно извршно веће донело препоруку о потреби веће заступљености руског и енглеског језика у односу на немачки и француски. Већ крајем 60-их руски језик изучава око 60% ученика у Србији. Средином 80-их година више од 50% ученика српских основних школа изучава руски језик (енглески око

27%, француски око 17%, немачки 5%). Овде треба имати у виду да се дистрибуција страних језика вршила на нивоу Југославије, те је у западним републикама био сразмерно више заступљен немачки језик. Осамдесетих година доминација енглеског језика почиње да угрожава традиционалну вишејезичност, те се углавном у градским основним школама уче два страна језика, од којих један има статус изборног. Образовном реформом са почетка 21. века први страни језик уводи се од првог, а други од петог разреда основне школе, при чему други страни језик има статус изборног програма. Листа страних језика допуњена је италијанским и шпанским.

Актуелно стање о статусу страних језика и посебно руског разматра се у радовима А. Јовановић „Страни језици у формалном образовању Србије: стратегија вишејезичности” (стр. 95–113), Ј. Гинић, Л. Меденице „Настава руског језика у основној школи: актуелно стање и перспектива” (стр. 115–128), В. Илића „Статус руског језика у школама на југоистоку Србије: проблеми и могућа решења” (стр. 129–136), С. Марковић „Руски као други страни језик у Србији и Београду” (стр. 137–141); уз овај рад наводе се табеларни прегледи заступљености руског језика у основним школама, гимназијама и средњим стручним школама у Београду које је припремила Ана Спремић, професор руског језика у Осмој гимназији (стр. 142–146). Настави у Филолошкој гимназији посвећена су два рада: М. Матић „Поводом тридесет пет година руског одељења Филолошке гимназије у Београду” (стр. 147–165), Г. Станишић „Руски језик – почетно одељење у Филолошкој гимназији” (стр. 167–175). Овај део зборника завршава рад Л. Меденице и Д. Тојаге „Читалачке навике на руском језику као страном: студија случаја ученика средњих школа” (стр. 177–192) у коме се указује на улогу наставника, библиотекара и породице у формирању читалачких навика ученика, као и на потребу да се ученицима од самог почетка наставе понуди занимљива степенована лектира у складу са њиховим узрастом и интересовањем.

Слика савременог стања у настави страних језика приказана је у одличном раду А. Јовановић, где се анализира заступљеност страних језика у нашим основним и средњим школама, износи предлог мера и активности за оснажење вишејезичности, указује на значај усвојене 2020. године *Стратегије развоја језичког образовања* и формирања Радне групе за унапређење квалитета језичког образовања, наводи се законска регулатива у овој области. Прегледне табеле броја ученика првог и другог страног језика у основном образовању за период од школске 2012/13. до 2020/21. године, као и табеле са бројем ученика првог и другог страног језика средњих школа за период 2009/10. – 2020/21. показују актуелно стање у дистрибуцији свих страних језика у нашем образовном систему. Анализа заступљености појединих страних језика показује да енглески језик учи цела генерација ученика основних

школа: 97% као први страни језик, а 3% као други страни језик. Вишејезичност се остварује на нивоу другог страног језика који учи тек половина генерације ученика петог разреда основне школе и трећина ученика средњих школа. Коауторски рад Ј. Гинић и Л. Меденице пружа преглед заступљености руског језика са детаљним приказом стања после 2000. године, када долази до перманентног погоршања позиције руског језика у основној школи. У прилог руском језику аутори наводе факторе стабилности као што је постојање више комплета савремених уџбеника, добро обучени наставници, перманентан професионални развој наставника, рад билингвалне наставе у неколико школа. Сугеришу се неке од могућности које пружа знање руског језика у савременом свету. В. Илић пише о крајње неповољном статусу руског језика у основним школама Ниша и Пирота са околином, што директно утиче на средњошколску наставу; упознаје са програмима Недеље руске културе, односно Недеље Департмана за руски језик и књижевност везаним за промоцију руског језика. Заступљеност руског као другог страног језика приказана је у раду С. Марковић, а табеларни преглед А. Спремић садржи статистичке податке о београдским основним и средњим школама у којима се учи руски језик. Табеле садрже број ученика, број одељења и запослених наставника у свакој школи. Рад М. Матић о Филолошкој гимназији, настао у оквиру докторске дисертације, приказује историјат оснивања гимназије, специфичности наставе са талентованим ученицима, постигнућа ученика, мишљење наставника о побољшању рада, а као горући и овде се наводи проблем смањеног интересовања за руски језик. Као могуће решење Г. Станишић у свом раду аргументовано образлаже реалну потребу да се одељења руског (француског и немачког) формирају на почетном нивоу наставе. У више радова представљене су активности појединих субјеката на побољшању статуса руског језика: Друштва за стране језике и књижевности Србије (А. Јовановић, С. Марковић), Славистичког друштва Србије (Ј. Гинић, Л. Меденица), Департмана за руски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу, Нишке подружнице СДС (В. Илић), Руског дома у Београду и НИС-а (Ј. Гинић, Л. Меденица; С. Марковић).

У приказаним радовима апсолутно доминира проблем недовољне заступљености руског језика, а две деценије примене образовних реформи у школској пракси довеле су до потпуно нове реалности у дистрибуцији страних језика у нашем образовању. Први пута у историји нашег школства цела генерација (тачније 97%) ученика, у статусу обавезног страног језика, од првог разреда основне школе учи енглески језик, док 3% ученика енглески као изборни други страни језик учи од петог разреда. Традиционална вишејезичност преселила се у рубрику други страни језик, са статусом изборног програма, за који се опредељује тек половина генерације ученика основне шко-

ле. Незавидном статусу другог страног језика допринело је донедавно важеће законско решење о његовом описном оцењивању које не утиче на успех ученика. Незадовољству стручне јавности и наставника доприноси пренаглашена улога локалне заједнице и родитеља у избору страног језика. Истовремено, изостаје активност шире друштвене заједнице и просветних власти на развоју мотивације и потребе за учењем више страних језика, сталним указивањем на вредности које доноси знање страних језика појединцу, широј заједници и држави у целини. Најшире познавање културе, традиције, националног идентитета једног народа стиче се кроз учење језика. Уосталом, запажено је да многи највиши представници држава, па чак и енглеског говорног подручја, долазе у Србију са знањем српског језика.

Најобимнији део зборника чине радови обједињени насловом *Руски језик у високом школству Србије и Републике Српске* (стр. 193–384), где се могу издвојити прилози о филолошким факултетима, о руском као језику струке на нефилолошким факултетима, научни чланци о различитим аспектима универзитетске наставе. У коауторском чланку Н. Ајџановић, Ј. Гинић, Л. Меденице „Руски језик на универзитетима у Србији данас” (стр. 193–217) приказује се рад државних универзитета у чијем саставу постоје филолошки факултети и студије руског језика и књижевности: Универзитет у Београду, Новосадски универзитет, Универзитет у Косовској Митровици и Нишки универзитет. У сажетој форми наводи се историјат русистичких катедара на сваком од њих, детаљно се анализирају програми студија руског језика у периоду пре реформи и током болоњских реформи, акредитовани програми основних, мастер и докторских студија, последице реформе високог образовања на успешност студирања, број уписаних студената, број дипломираних филолога. Исидора Комадина, ауторка рада „Учење и изучавање руског језика на Косову и Метохији” (стр. 219–238) наводи комплетне податке о заступљености руског језика у покрајини, од основних и средњих школа, нематичних факултета у склопу Приштинског универзитета до Катедре за руски језик и књижевност која постоји од 1962. године. Прегледна табела садржи списак од 54 основне и 28 средњих школа у којима руски има статус изборног програма, те се констатује добра заинтересованост ученика. Са мањим или већим бројем семестара и часова по семестру руски језик се предаје на Филозофском, Учитељском, Медицинском, Економском, Природно-математичком и Техничком факултету Приштинског универзитета са привременим седиштем у Косовској Митровици. Посебну заслугу за добар статус руског језика, по мишљењу ауторке, има стручност и залагање наставника. Рад Сање Милићевић „Руски језик на Универзитету у Бањој Луци” (стр. 239–251) садржи кратак историјат наставе руског језика у периоду до 2012. године када се почео примењивати двопредметни Студијски програм руског

и српског језика и књижевности на Филолошком факултету, док је академске 2019/20. отворен смер Руски језик и књижевност. Анализира се слабија заступљеност руског језика на нефилолошким факултетима као и у основним школама, што ствара проблем у запошљавању дипломираних русиста.

О актуелном стању наставе руског језика на нефилолошким факултетима довољно говори број приспелих радова о овој теми, укупно три рада: „Руски језик на Православном богословском факултету: тренутно стање, проблеми и предлози” (с. 267–273) Јелене Недић, „Руски као језик струке на Филозофском факултету Универзитета у Београду” (стр. 275–287) Мирјане Адамовић, „Курсна настава руског језика на Војној академији од 2017. до 2022. године” (с. 289–301) Сање Коларевић и Ивана Андријашевића. Није случајност што су приспели радови о Богословском и Филозофском факултету те Војној академији, будући да изучавање руског језика на њима има дугу традицију која сеже до средине 19. века, како су укратко изложили аутори ових радова. Ј. Недић представља наставни план и програм Богословског факултета где се на основним студијама руски језик изучава 4 семестра са два часа недељно, а на мастер студијама један семестар са 4 часа наставе. Акценат се ставља на усвајање лексичко-граматичког система руског језика у сакралној комуникацији, на теорију и праксу превођења боголовских текстова, на упознавање са руском традицијом и културом у области православне духовности. Постоји солидна уџбеничка литература и велики број студената се опредељује за руски језик, а знатан број студената заинтересован је за почетно учење руског језика струке. У свом раду М. Адамовић излаже статус и актуелни план и програм наставе страних језика на Филозофском факултету, наглашава значај који страни језици овде имају: одржава се континуитет са средњом школом тако што се страни језици изучавају на првој (2 часа недељно) и другој (4 часа недељно) години студија; предаје се 6 страних језика од којих италијански и шпански од почетног нивоа; наводи податак да су у периоду од 2005. до 2008. два одељења Факултета у свој наставни план уврстила други страни језик као обавезни, а неколико одељења као изборни предмет. Додала бих овде да је тада акредитован посебан програм *Руска култура* са статусом изборног предмета, а велики број студената који нису учили руски језик бирао је тај програм. У раду се представља наставни програм предмета руски језик струке, са подацима за шестогодишњи период о укупном броју студената који су слушали руски језик као и броју студената по студијским програмима. Специфичностима наставе при Центру страних језика Војне академије Универзитета одбране и посебно наставе руског језика посвећен је рад С. Коларевић и И. Андријашевића. Приказани су интензивни курсеви руског језика организовани у периоду од 2017. до 2022. године, почев од планирања курсева првог и другог степена, креирања на-

ставног материјала у складу са професионалним потребама полазника, метода рада. Описују се карактеристике интензивне наставе (одвија се сваког радног дана) у трајању три и четири месеца, са доминацијом језичких вежбања у односу на теоријску наставу. Курсеви се деле на наменске, са специфичним захтевима за усвајање ужестручне терминологије, и редовне, усмерене на усвајање општих термина у оквиру војне струке. У проучаваном периоду, како наводе аутори овог одличног рада, интересовање за курсеве руског језика било је велико, а доминирали су наменски курсеви. На основу свега може се закључити да планирање и извођење курсева захтева изузетну компетентност и посвећеност предметних наставника.

Научно-истраживачки део чине четири рада слависта и русиста млађе генерације са Катедре за славистику Филолошког факултета. Рад Срђана Петровића „Дисертациона проучавања руског језика у Србији: лингвистички и лингводидактички аспекти” (стр. 303–330) садржи анализу докторских дисертација из лингвистике и лингводидактике одбрањених на српским универзитетима у периоду од 1941., када је одбрањена прва дисертација, рад Кирила Тарановског, закључно са 2023. годином. Статистички подаци показују да је у том периоду одбрањено укупно 68 дисертација, и то на Универзитету у Београду 57, у Новом Саду 10, у Крагујевцу 1. У област лингвистике спада 50, а лингводидактике 18 доктората. Хронолошки посматрано током 20. века одбрањено је 26 доктората из обе области, док су, за нешто више од две деценије 21. века, одбрањена 42 дисертациона рада. Посматрано по деценијама, највише радова одбрањено је у периоду 2010–2019, укупно 31, док је у последње 4 године одбрањено 7 дисертација. Поред статистичких прегледа, анализом су обухваћена многобројна и разноврсна подручја и теме дисертационих истраживања, где по бројности предњаче граматичке и лексичке теме, док је у лингводидактици на првом месту уџбеничка проблематика. У прилогу рада наводи се списак докторских дисертација из наведених области које су одбрањене на универзитетима у Србији. Историја српске русистике у области дисертационих истраживања била би потпунија ако би се модел примењен у овоме раду искористио за иста истраживања из области руске књижевности и културе.

Чланак „Устный перевод на кафедре славистики филолошког факултета Белградског универзитета” (стр. 331–339) Светлане Гољак, као и рад „Покривеност градива лексичко-граматичким тестовима на платформи *Мудл (Moodle)* и њен утицај на мотивацију студената за учење руског као изборног страног језика на Филолошком факултету у Београду” (стр. 341–360) Милана Радовановића спадају у област лингводидактике и усмерени су на оптимизацију наставног процеса, у првом случају из усменог превођења, у другом случају применом платформе *Мудл* приликом усвајања лексичко-гра-

матичког градива. Као увод у тему С. Гољак наводи акумулирана теоријска и практична знања о свим видовима превођења у радовима Р. Кошутића, М. Сибиновића, П. Пипера, Б. Терзића, Р. Маројевића, М. Петковић, објашњава њихов допринос развоју опште теорије превођења као и појединих њених видова. Посебно се говори о раду са студентима где се већ током прве године студија указује на значај превођења. Основе теорије и технике превођења студенти затим усвајају на часовима лексикологије, док за студенте четврте године Катедра за славистику организује посебне курсеве превођења. У завршном делу рада представљен је план и програм мастер студија превођења. Веома занимљив и актуелан рад М. Радовановића промовише примену дигиталних едукативних садржаја у настави, а списак цитиране литературе од 32 библиографске јединице, од чега 20 на енглеском језику, довољно говори о теоријском и емпиријском утемељењу рада. Укратко, за управљање процесом учења аутор предлаже платформу Мудл и објашњава њене предности за самостално креирање наставних садржаја. Описује се примена дате платформе у настави руског језика као изборног предмета, коришћење седмичних и тематских тестова и њихова доступност у синхроним и анахроним режиму рада. Приказан је експеримент са експерименталном групом, са постигнућем од најмање 90% седмично, и контролним групама са мањим седмичним постигнућима. На колоквијуму са лексичко-граматичким задацима експериментална група постигла је неупоредиво боље резултате у поређењу са контролном групом, што је мотивисало студенте и подстакло их на самостално учење ван редовне наставе.

Истраживања вербалних асоцијација нису тако бројна, те рад Драгане Керкез и Стефана Милошевића „Руски језик у вербалним асоцијацијама говорника српског језика данас” (стр. 361–384) и из тога разлога представља занимљив завршетак овога дела зборника. У раду се анализира структура и садржај асоцијативног поља *руски језик* формираног на основу вербалних асоцијација на одговарајуће стимулусе. У ту сврху аутори су спровели асоцијативни експеримент на узорку од 509 испитаника из Србије (укључујући обе покрајине), Републике Српске и Црне Горе. Анализом добијених резултата у структури датог асоцијативног поља издвојен је центар, ближа, даља и крајња периферија. Анализом садржаја асоцијативног поља на основу принципа семантичко-концептуалне блискости издвојено је 12 група: дефиниција, ставови о језику, позитивне/негативне емоције и оцене, локализације у простору и времену, асоцијације које се везују за образовни систем, прецедентни текстови, предмети из руске материјалне и духовне културе, асоцијације о актуелним збивањима, личне асоцијације, слободне асоцијације. У раду се даље врши поређење резултата са ранијим истраживањем: табеларни преглед анализе структуре и садржаја асоцијативног поља *руски је-*

зик садржи упоредне резултате истраживања из 2005. године и приказаног истраживања из 2023. године.

Део зборника *Руски језик у Руском дому и Руском центру* садржи два рада у којима се осветљава разноврсан и плодотворан 90-годишњи рад Руског дома, односно рад Руског центра Филолошког факултета основаног пре 14 година. У свом чланку „Улога и функције руског језика у Србији у периоду 1723–2023. и историјски пут Руског дома” (стр. 385–398) Јулија Шапић описује вековна преплитања руског и српског народа и језика, узевши као тачке ослонаца 1723. годину, када је почела преписка српског патријарха Мојсија Петровића и руског цара Петра Великог око сремскокарловачких школа за српску децу, преко 1823. и боравка Вука Караџића у Русији, затим 1923. и доласка неколико десетина хиљада руских емиграната у наше крајеве, до почетка 21. века када се, по речима ауторке, „у Србији представља руски језик и као језик заједничке културе и науке, и као језик потенцијалних пословних могућности”. Делатност Руског дома прати се од отварања 1933. године када је у њему радила основна школа, мушка и женска гимназија, библиотека, Руски научни институт, два музеја, позоришна сала, сала за гимнастику, црква. У поратним временима овде се одржавају концерти, пројекције руских филмова, књижевне вечери, изложбе. После готово дводеценијског застоја, посебно од 1985. г. Руски дом проширује своју делатност кроз организовање свестране подршке руском језику у Србији. Данас, у време смањеног интересовања за школско учење руског језика, Руски дом, поред разноврсног културно-уметничког програма, организује добро посећене курсеве руског као страног језика и издаје одговарајуће сертификате. Док је здање Руског дома саграђено и намењено бољој организацији живота и рада руске постоктобарске емиграције, Руски центар отворен је у циљу промоције руског језика, књижевности и културе у Србији. У раду „Улога Руског центра Филолошког факултета у Београду у промовисању руског језика у Србији” (стр. 399–403) Бојана Сабо описује разноврсну делатност Центра од његовог оснивања 20. октобра 2009. године. Центар је смештен у савремено опремљеној учионици, са библиотеком снабдевену литературом из различитих области и отворен за све студенте Филолошког факултета које занима руски језик, књижевност и култура. Даље се наводе неки од многобројних програма намењених деци, ученицима, студентима и грађанима који се редовно одржавају у Центру.

Као једини прилог у рубрици *Из подружница Славистичког друштва Србије* читамо рад Марине Ваџић „‘Душа словенска’ и руски језик у Гимназији Пирот” (стр. 405–416). Као на филмском платну ређају се кадрови из живота и рада младе професорке руског језика која долази у родни град и запошљава се у гимназији. Следи организовање наставе од почетног ни-

воа (у локалним основним школама руски језик више се не предаје), опремање учионице, ваннаставне активности, међународни пројекти, такмичења у знању руског језика, међународна сарадња, животни пут и професионално опредељење неких од бивших ученика. Овај рад аутобиографске природе читамо и као пример индивидуалног напора да се руски језик сачува у српском школству. Ипак, кључ је у рукама државе и њене политике у области језичког образовања.

У закључку може се рећи да *Руски језик у Србији и Републици Српској данас: зборник радова поводом 75 година Славистичког друштва Србије* представља вредну публикацију равноправну са низом публикација неведених на почетку чланка. Остаје и као сведочанство новог историјског изазова, можда најтежег до сада.

Дара Дамљановић
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Кабинет за стране језике
dara.damljanovic@beograd.com